

Sygn. akt

III AUa 995/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 stycznia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

	Przewodniczący:	SSA Bogumiła Burda
	Sędziowie:	SSA Urszula Kocyłowska SSA Ewa Madera (spr.)
	Protokolant	st.sekr.sądowy M. Piekielek

po rozpoznaniu w dniu **22 stycznia 2014 r.**

na rozprawie

sprawy z wniosku **M. H.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w J.**

o świadczenie przedemerytalne

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku **Sądu Okręgowego w Krośnie**

z dnia **24 kwietnia 2013 r.** sygn. akt **IV U 515/12**

I o d d a l a apelację,

II z a s ą d z a od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w J.

na rzecz wnioskodawczyni M. H. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego

w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt III AUa 995/13

UZASADNIENIE

Decyzją z 22 marca 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w J. działając na podstawie ustawy z 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, odmówił M. H. prawa do świadczenia przedemerytalnego, w uzasadnieniu wskazując, iż nie spełnia ona warunków do jego nabycia, bowiem z wymaganego ustawą trzydziestoletniego okresu ubezpieczenia wykazała jedynie 27 lat, 11 m-cy i 10 dni. Organ rentowy odmówił uwzględnienia do stażu ubezpieczenia okresu od 3 września 1972 r. do 29 listopada 1976 r. jako okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców wskazując, że wnioskodawczyni nie wykonywała w tym gospodarstwie stałej pracy, a jedynie świadczyła doraźną pomoc.

Powyższą decyzję odwołaniem zaskarżyła M. H. podnosząc, iż stanowisko organu rentowego jest dla niej krzywdzące. W uzasadnieniu zarzuciła, że pozwany Zakład bezpodstawnie odmówił wiarygodności zeznaniom powołanych przez nią świadków, którzy potwierdzili fakt wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym należącym do jej rodziców.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniosł o jego oddalenie, podtrzymując argumentację jak w zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z 24 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Krośnie po rozpoznaniu odwołania zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawczyni M. H. prawo do świadczenia przedemerytalnego od 15 marca 2012 r. uwzględniając jej pracę w gospodarstwie rolnym rodziców w okresach od 1 września 1972 r. do 31 października 1972 r., od 1 maja 1973 r. do 31 października 1973 r., od 1 maja 1974 r. do 31 października 1974 r., od 1 maja 1975 r. do 31 października 1975 r. i od 1 maja 1976 r. do 31 października 1976 r. Dalej stwierdził brak odpowiedzialności organu rentowego w kwestii nie ustalenia ostatniej okoliczności niezbędnej w zakresie uprawnień wnioskodawczyni do świadczenia przedemerytalnego oraz zasądził od pozwanego organu rentowego na rzecz M. H. kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy ustalił, iż wnioskiem z 14 marca 2012 r. M. H. wystąpiła do organu rentowego o przyznanie prawa do świadczenia przedemerytalnego. W załączeniu przedłożyła zaświadczenie z 14 marca 2012 r. z treści którego wynikało, że matka wnioskodawczyni w latach 1972 – 1977 prowadziła gospodarstwo rolne o powierzchni 0,61 ha położone w miejscowości K.. Przedłożyła również świadectwo dojrzałości wydane przez Liceum Ogólnokształcące w B., potwierdzające ukończenie przez odwołującą z dniem 4 czerwca 1975 r. nauki w tej szkole. Nadto, Sąd ustalił, że od września 1975 r. do 16 czerwca 1977 r. wnioskodawczyni kontynuowała naukę w Policealnym (...) w G.. Po jej zakończeniu podjęła pracę w Spółdzielczej Wytwórni (...)w B.(od 10 września 1977 r. do 8 czerwca 1994 r.). W okresie od 19 maja 1997 r. do 5 września 2011 r. była zatrudniona w Zespole Szkół nr (...)w J.. Ten stosunek pracy został rozwiązany w drodze wypowiedzenia z przyczyn nie dotyczących pracowników. Od 14 września 2011 r. do 13 września 2012 r. M. H. pobiera zasiłek dla bezrobotnych, i w tym okresie nie odmówiła propozycji zatrudnienia. Na okoliczność pracy wnioskodawczyni w gospodarstwie rolnym rodziców Sąd przeprowadził dowód z zeznań powołanych w sprawie świadków A. K. (1), M. C., M. D., A. K. (2), H. W. oraz skarżącej, a także z opinii biegłej sądowej z zakresu rolnictwa. Uznając dowody te za miarodajne, Sąd w oparciu o nie ustalił, iż gospodarstwo rolne rodziców wnioskodawczyni o powierzchni 0,61 ha położone było w odległości około 3 km od B.. W gospodarstwie tym mieszkała odwołująca wraz z rodzicami oraz czwórką rodzeństwa. W gospodarstwie prowadzona była hodowla kilkunastu owiec. Uprawiane były również warzywa, zboże. Pozostały grunt, wraz z gruntem dzierżawionym o powierzchni około 1 ha wykorzystywany był do zbioru siana. Przez cały okres nauki M. H. – jako najstarsza z rodzeństwa - wykonywała prace w tym gospodarstwie. Do jej obowiązków należało w szczególności wykonywanie czynności związanych z obrządkiem owiec oraz różnych prac polowych. Czynności te wnioskodawczyni wykonywała w większości po zakończeniu zajęć szkolnych i praca ta nie kolidowała z jej obowiązkami szkolnymi. W sezonie prac polowych, trwającym od maja do października, prace te zajmowały jej cztery godziny dziennie. W ocenie Sądu wykonywana przez wnioskodawczynię praca w gospodarstwie rolnym rodziców nie miała charakteru dorywczego i okazjonalnego. Główny ciężar prowadzenia tego gospodarstwa spoczywał bowiem na wnioskodawczyni i jej ojcu – który dodatkowo pracował w Spółdzielni (...)w B.- matka zaś z uwagi na zły stan zdrowia nie mogła wykonywać czynności bezpośrednio związanych z prowadzoną działalnością rolniczą, większość czasu przeznaczala na

wychowanie młodszego rodzeństwa wnioskodawczynie. W ustalonym stanie faktycznym Sąd przyjął, że M. H. wykazała, iż od maja do października w latach 1973-1976 oraz od września do końca października pracowała w gospodarstwie rolnym rodziców w wymiarze czterech godzin dziennie, co pozwala na uwzględnienie wskazanych okresów do stażu pracowniczego, który w konsekwencji łącznie przekroczył wymagany trzydziestoletni okres.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawczynie spełnia przesłanki nabycia świadczenia przedemerytalnego, w związku z czym zmienił zaskarżoną decyzję na podstawie art. 477¹⁴ § 2 kpc.

Powyższy wyrok apelacją zaskarżył organ rentowy zarzucając naruszenie

art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z art. 7 ust. 3 ustawy z 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych oraz naruszenie art. 233 kpc, co doprowadziło do ustalenia, iż wnioskodawczynie ma prawo do świadczenia przedemerytalnego po uprzednim uwzględnieniu wymienionych w wyroku okresów pracy w gospodarstwie rolnym rodziców.

W uzasadnieniu organ rentowy naprowadził, iż fakt kontynuowania nauki poza miejscem zamieszkania uniemożliwił odwołującej wykonywanie stałej pracy w gospodarstwie rolnym w wymiarze co najmniej połowy wymiaru czasu pracy. Nadto podkreślił, że gospodarstwo rolne rodziców wnioskodawczynie miało niewielki areał, a wnioskodawczynie nie przedstawiła obiektywnych dowodów potwierdzających fakt dzierżawy dodatkowej powierzchni rolnej. Podniósł również, że ocena dowodów dokonana przez Sąd Okręgowy jest dowolna, a ustalenia poczynione przez Sąd nastąpiły z przekroczeniem granicy swobodnej oceny dowodów. W konkluzji apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawczynie wniosła o jej oddalenie, a dalej zasądzenie kosztów zastępstwa w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie ustalił i zważył, co następuje :

Apelacja organu rentowego jest nieuzasadniona. Wyrok Sądu Okręgowego

w Krośniew 24 kwietnia 2013 r. jest orzeczeniem trafnym i dopowiadającym prawu.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż do wniosku o przyznanie świadczenia przedłożona została dokumentacja obrazująca przebieg zatrudnienia wnioskodawczynie jak również okresy zarejestrowania w charakterze osoby bezrobotnej i pobierania zasiłku dla bezrobotnych. Bezsprzeczne w sprawie pozostaje wykazanie przez odwołującą okresów składkowych i nieskładkowych w wymiarze 27 lat 11 miesięcy i 10 dni. Bezsprzeczne również pozostają okoliczności faktyczne związane z trybem ustania ostatniego przenoszącego 6-cio miesięczny okres zatrudnienia (rozwiązanie stosunku pracy z przyczyn zakładu pracy), jak również pobieraniem przez wnioskodawczynie przez okres 6-ciu miesięcy zasiłku dla bezrobotnych, w którym to okresie odwołująca nie odmówiła propozycji zatrudnienia) i złożeniem wniosku o świadczenie przedemerytalne w terminie nie przekraczającym 30 dni od dnia wydania stosownego zaświadczenia z urzędu pracy. Podstawą wydania kwestionowanej decyzji było natomiast nieuwzględnienie przez pozwanego Zakład do ogólnego stażu ubezpieczeniowego okresu pracy M. H. w gospodarstwie rolnym od 3 września 1972 r. do 29 listopada 1976 r.

Zauważyć należy, że zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy z 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, za okres uprawniający do emerytury uważa się okres ustalony zgodnie z przepisami art. 5 - 9, art. 10 ust. 1 i art. 11 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Stosując ten przepis organ emerytalno-rentowy obowiązany jest uwzględnić przy ustalaniu wymiaru okresu uprawniającego do emerytury nie tylko okresy zatrudnienia, pobierania zasiłku dla bezrobotnych i zasiłku chorobowego, ale także z mocy art. 10 ust. 1 powołanego wyżej aktu normatywnego, przypadające przed 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia. Przechodząc do oceny prawidłowości wyrażonego przez Sąd I instancji poglądu o spełnieniu przez wnioskodawczynie wymogu posiadania 30 letniego stażu ubezpieczeniowego należy przypomnieć,

iż za przypadające przed 1 stycznia 1983r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym w rozumieniu art. 10 ust.1 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. z 2009r. Nr 153, poz. 1227), uważa się okresy wykonywania pracy na takich warunkach, jakie po tym dniu dawałyby podstawę do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników. Przepis art. 10 powołanej ustawy pozwala na uwzględnienie do stażu ubezpieczeniowego (jako okresy składkowe w ramach ubezpieczenia pracowniczego) okresów prowadzenia gospodarstwa rolnego, jak i pracy w gospodarstwie rolnym. Wprawdzie przepis ten nie zawiera czasowych ani innych wymagań dotyczących świadczenia takiej pracy, poza jej wykonywaniem w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, jednak nie oznacza to dopuszczalności dowolnego uwzględnienia każdego okresu wykonywania jakiegokolwiek pracy przez dzieci rolników czy przez domowników rolnika. Dopuszczalność uwzględnienia okresów pracy w gospodarstwie rolnym odnosi się do okresów pracy w rolnictwie w typowym całodziennym rozmiarze koniecznym do prawidłowego prowadzenia określonego gospodarstwa rolnego. Taki wniosek uzasadnia wprowadzone do systemu rolniczych ubezpieczeń społecznych ustawowe określenie ubezpieczonego domownika, którym w ujęciu aktualnie obowiązującej ustawy z 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2008r. nr 50, poz. 291 ze zmianami) art.6 pkt 2- jest osoba bliska rolnikowi, która ukończyła 16 lat, pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie, stale pracuje w tym gospodarstwie rolnym i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy. W odniesieniu do spornych okresów wykonywania takiej pracy, które przypadały przed 1 stycznia 1983r. dopuszczalność uwzględnienia tych okresów należało, co najmniej oceniać poprzez jej wykonywanie w wymiarze nie niższym, niż połowa normalnie wymaganego czasu pracy. Taki wymiar czasu pracy został ukształtowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym tej problematyki (w tym wydanym w uprzednio obowiązującym stanie prawnym, które w tym zakresie zachowało aktualność) wskazującym, jako przesłankę zaliczenia okresu pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, a przed objęciem ubezpieczeniem społecznym, ten właśnie wymiar pracy - 4 godziny dziennie (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 28.02.1997 r., II UKN 96/96 OSNAPiUS 1997, nr 23, poz. 473; z dnia 7.11.1997 r., II UKN 318/97, OSNAPiUS 1998, nr 16, poz. 491; z dnia 13.11.1998 r., II UKN 299/98, OSNAPiUS 1999, nr 24, poz. 799; z dnia 9.11.1999 r., II UKN 190/99, OSNAPiUS 2001, nr 4, poz. 122, czy wyrok z dnia 10.05.2000, II UKN 535/99). Powyższe stanowisko, powszechnie akceptowane przez sądy orzekające, tutejszy Sąd w pełni podziela. Zaaprobować przy tym należy stanowisko, iż spełniał kryteria wystarczające do zaliczenia do pracowniczego stażu emerytalnego, okres takiej pracy również wtedy, gdy praca ta stanowiła tylko udział (pomoc) w wykonywaniu typowych obowiązków domowych zwyczajowo wymaganych od dziecka będącego członkiem rolniczej wspólnoty rodzinnej (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 19 grudnia 2000 r. sygn. II UKN 155/00).

W ocenie Sądu Apelacyjnego słuszne jest stanowisko Sądu I instancji stwierdzające, iż okresy pracy wnioskodawczynie w sezonie wzmożonych prac polowych, są okresami, o których mowa w powołanym wyżej art. 10 ust.1 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS, a to zarówno z uwagi na dopełnienie warunku wymaganej liczby godzin codziennej pracy w tym gospodarstwie, jak też warunku uznania tego gospodarstwa za gospodarstwo rolne w rozumieniu ówczesnych przepisów. Co do tej ostatniej kwestii to w uzupełnieniu dodać należy, że za gospodarstwo rolne przed rokiem 1981 uważane było gospodarstwo którego wielkość przekraczała 0,5 ha. Brak dokumentów dotyczących dzierżawy nieruchomości rolnych nie może – w ocenie tut. Sądu - stanowić podstawy do skutecznego zakwestionowania tej okoliczności, a to w świetle wiarygodnych zeznań świadków oraz wnioskodawczynie, jak również powszechnego wówczas zjawiska, w szczególności dotyczącego małych arealów rolnych, które stanowiły większość w terenie zamieszkałym przez odwołującą się, nieformalnego przekazywania w użytkowanie powierzchni rolnych. Wnioskodawczynie zamieszkiwała wspólnie z rodzicami i rodzeństwem w gospodarstwie rolnym, była więc domownikiem rolnika. Z przyjętych przez Sąd I instancji ustaleń wynika, że w okresach wzmożonych prac rolniczych, M. H. wykonywała wszystkie prace niezbędne do prawidłowego funkcjonowania tego gospodarstwa, w wymiarze mającym wpływ na zwiększenie stażu okresów składkowych tj. każdego dnia co najmniej po cztery godziny. Powyższy fakt potwierdzili nie tylko słuchani w sprawie świadkowie ale również sama wnioskodawczynie. O prawidłowości stanowiska Sądu I instancji w tej kwestii świadczyć mogą także inne okoliczności jak: rozmiar gospodarstwa (około 1,61 ha), zakres upraw i hodowli, brak maszyn rolniczych, a co za tym idzie konieczność wykonywania ciężkiej pracy fizycznej podstawowymi narzędziami rolniczymi. Kontynuując rozważania w kontekście podniesionych w apelacji zarzutów podkreślić należy, że przyjęta przez Sąd Okręgowy ocena przeprowadzonych w sprawie dowodów

dokonana została, jak już wyżej wskazano, przy uwzględnieniu profilu gospodarstwa prowadzonego przez rodziców wnioskodawczyni, a także przy uwzględnieniu jej sytuacji rodzinnej. W szczególności okoliczności, że jej ojciec w tym czasie był zatrudniony poza gospodarstwem, a matka ze względu na zły stan zdrowia nie wykonywała prac związanych bezpośrednio z działalnością rolniczą zajmując się wychowaniem czwórki młodszych dzieci. Stanowisku przyjętemu przez Sąd Okręgowy nie stoi na przeszkodzie fakt, że wnioskodawczyni uczęszczała do szkoły, co jak zdaje się sugerować apelujący, wyłącza możliwość uwzględnienia pracy w gospodarstwie rolnym do ogólnego stażu ubezpieczeniowego.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika bowiem, że M. H., najstarsza z rodzeństwa, w spornym okresie uczęszczała do szkoły odległej od miejsca zamieszkania początkowo jedynie o 3 km, którą to odległość pokonywała pieszo, co zajmowało jej około 20 minut, a później po rozpoczęciu nauki w G. o 9 km., do której to szkoły dojeżdżała autobusem. Zatem, jak słusznie przyjął Sąd I instancji, praca w gospodarstwie rolnym, którą wnioskodawczyni wykonywała przed lub po zajęciach szkolnych, nie kolidowała z jej obowiązkami szkolnymi.

W tych okolicznościach tutejszy Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się naruszenia przez Sąd pierwszej instancji art. 233 kpc. Wbrew zatem twierdzeniom pozwanego Zakładu ocena dowodów dokonana przez Sąd I instancji nie jest oceną dowolną ale mieszczącą się w granicy swobodnej oceny dowodów, które pozwoliły na dokonanie istotnych w sprawie ustaleń, co skutkowało uwzględnieniem żądania wnioskodawczyni. Sąd Okręgowy przy ustalaniu czasu pracy wnioskodawczyni w okresie 6 miesięcy obejmujących okres intensywnych prac rolnych tj. od maja do października, brał pod uwagę stanowisko biegłej z zakresu rolnictwa. W ocenie tut. Sądu stanowisko dotyczące tej kwestii, jakkolwiek zmieniane przez biegłą w trakcie trwającego postępowania, co wynikało z dodatkowych ustaleń faktycznych, miało przede wszystkim znaczenie dla ogólnej oceny zakresu prac w przedmiotowym gospodarstwie rolnym, z uwagi na jego profil i powierzchnię, pośrednio zaś na wymiar pracy każdego z wykonujących ją domowników. Dowód taki nie ma jednak przymiotu wyłączności na ustalenie spornej okoliczności.

W rozpoznawanej sprawie ostateczna ocena biegłej została potwierdzona w pozostałym materiale dowodowym tj. zeznaniach świadków oraz wnioskodawczyni.

Niezależnie od powyższego należy zauważyć, iż istota decyzji organu rentowego polega na rozstrzygnięciu o prawie do konkretnego świadczenia jako całości, a nie o poszczególnych elementach składających się na to prawo. W tym także zakresie rozpatrywane jest odwołanie od decyzji przez sąd, który uwzględniając żądanie orzeka w sentencji wyroku o zmianie decyzji i przyznaniu prawa bez wskazywania przyjętych do tego prawa okresów ubezpieczenia. Z okoliczności sprawy wynika, że wnioskodawczyni urodziła się(...), a więc 16 lat ukończyła(...) roku, a co za tym idzie nie można było, jak uczynił to Sąd I instancji, uwzględnić do jej stażu ubezpieczeniowego okresu pracy w gospodarstwie rolnym przed ukończeniem określonego wyżej wieku. Mając jednak na uwadze powołaną argumentację, jak i brak wpływu wskazanej okoliczności na ostateczny wynik sprawy, tut. Sąd Apelacyjny uznał, że nie było konieczności zmiany wyroku w tym zakresie, a jedynie wskazanie o powyższym w uzasadnieniu orzeczenia.

Konsekwencją zaś tak zajętego stanowiska było podzielenie przez tut. Sąd w postępowaniu odwoławczym oceny prawnej sprawy Sądu Okręgowego o spełnieniu przez wnioskodawczynię koniecznej przesłanki nabycia prawa do świadczenia przedemerytalnego przewidzianej w art. 2 ust.1 pkt 2 ustawy z 30 kwietnia 2004r. o świadczeniach przedemerytalnych (Dz. U. nr 120, poz. 1252), jaką jest wykazanie 30 letniego okresu zatrudnienia.

Z tych względów – z braku dostatecznych podstaw faktycznych i prawnych- orzeczono jak w sentencji na podstawie art.385 kpc. Stanowisko w zakresie kosztów postępowania znajduje uzasadnienie w treści art. 98 kpc w związku z § 12 i 13 ust.1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jednolity z 2013r. poz.461).

(...)

1/. (...)

2/ (...)